Mechelen – Geitenberg, Vrijevelden

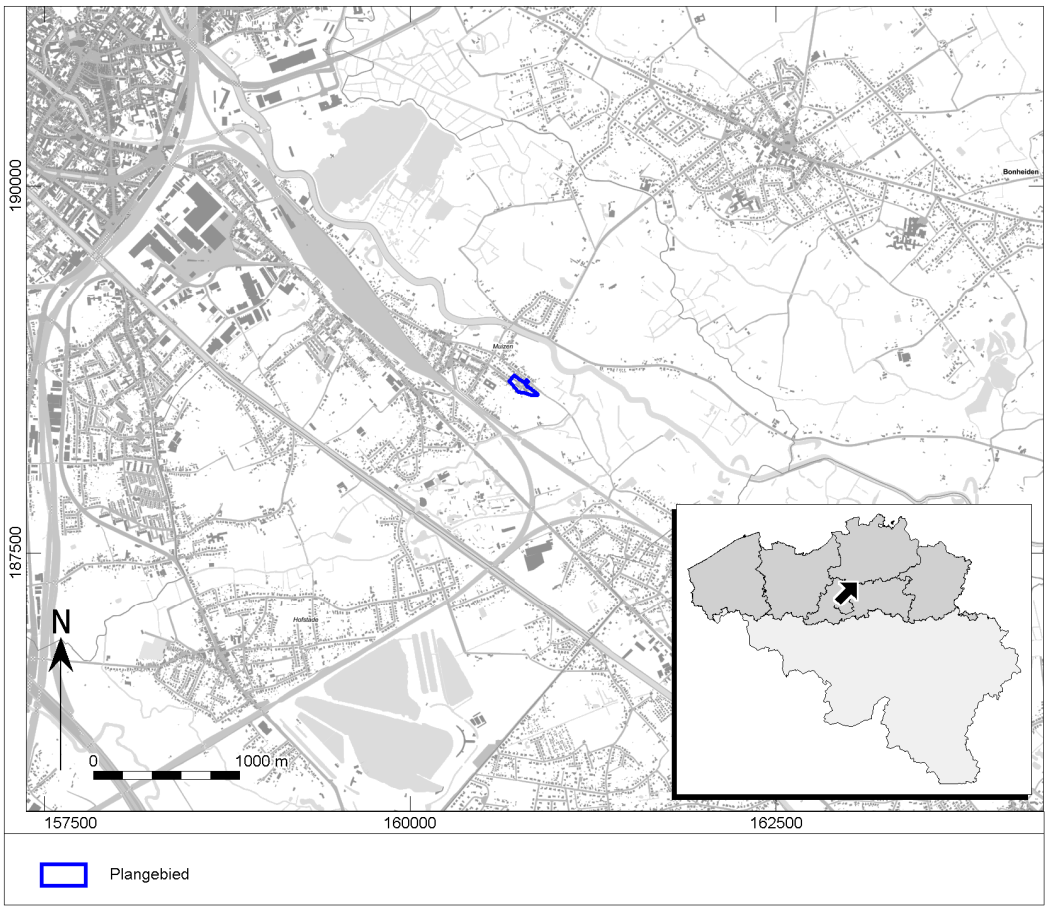
Programma van Maatregelen

Auteur:
P.L.M. Hazen

Autorisatie:
B.A.T.M. Weekers-Hendrikx (OE/ERK/Archeoloog/2016/00095)

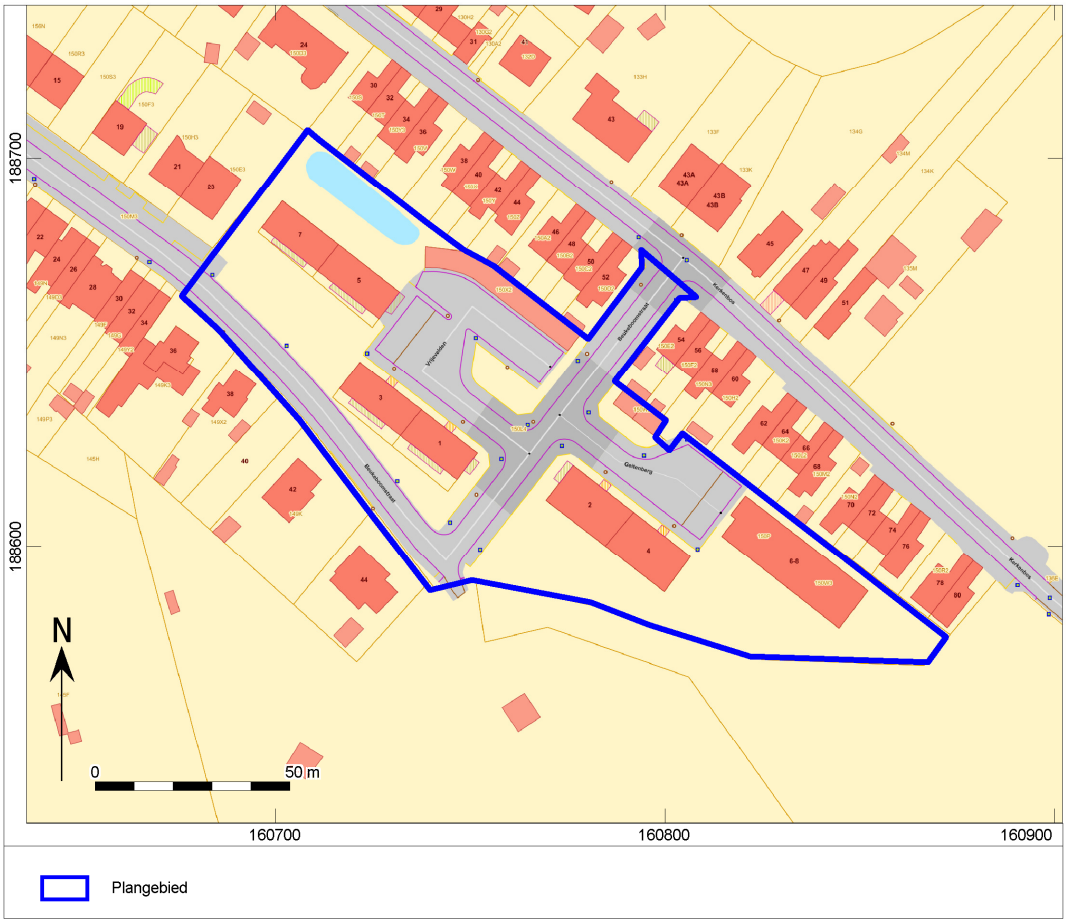
1 Inleiding

In opdracht heeft Vlaams Erfgoed Centrum in september 2020 een nota opgesteld naar de archeologische waarde van het plangebied aan de Geitenberg en Vrijevelden te Mechelen (afb. 1 en 2). De nota bestaat uit een proefsleuvenonderzoek (prospectie met ingreep in de bodem) en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen ontwikkeling van een parkzone, aanleg en vernieuwing van riolering en nuts-leidingen, en vernieuwing van wegen. De nota volgt op een reeds bekrachtigde archeologienota, uitgevoerd door P. Valentijn in mei 2018.[1]

Afb. 1. Locatiekaart van het plangebied.

[1] Valentijn 2018 (ID 7515).

Afb. 2. Locatie van het plangebied weergeven op de Basiskaart Vlaanderen (GRB).

2 Gemotiveerd advies

2.1 Volledigheid van het onderzoek

2.1.1 Bureauonderzoek

Het bureauonderzoek wees uit dat het plangebied gelegen is op de flank van een lokale zandopduiking, de Dijleberg, en uitkijkt over de vallei van de Dijle en Barebeek naar het noorden en oosten. Op de linkeroever van de Dijle, langs de noordzijde van het plangebied, liep mogelijk ooit de heirbaan tussen Temse en Keulen. Daarnaast liggen in en langs de vallei en op de top van de Dijleberg vindplaatsen die laten zien dat er in Muizen bewoningscontinuïteit is van de metaaltijden tot in de Nieuwste tijd. Hieronder bevinden zich enkele bijzondere sites, zoals een Romeinse villa en grafvelden uit de IJzertijd en Vroege Middeleeuwen. Al deze vindplaatsen liggen binnen een straal van slechts 750 m van het plangebied. En net als het plangebied liggen ze op de Dijleberg of op een verhoging langs de Dijle en Barebeek. Gezien de nabijheid tot het plangebied en de vergelijkbare landschappelijke situering van deze vindplaatsen is het goed mogelijk dat resten uit bovengenoemde perioden ook binnen het plangebied aanwezig zijn.

Aangezien Muizen, met haar vroege kapittelkerk, vermoedelijk een belangrijke rol gespeeld in de vroege ontwikkeling van de stad Mechelen en omliggende gebieden, bezitten archeologische waarden uit de deelgemeente een hoog kennispotentieel. Bovendien heeft er nog geen eerder onderzoek plaatsgevonden op de vlakke, zuidoostelijke flank van de Dijleberg, waardoor de historische betekenis van deze zone nog onbekend is. Het plangebied is op deze flank het laatste onbebouwde terrein van enige omvang langs de mogelijke heirbaan tussen Temse en Keulen. Verder onderzoek naar eventuele archeologische waarden binnen het plangebied zou daarom kunnen leiden tot nuttige kenniswinst. Zodoende diende binnen een deel het plangebied nog een proefsleuvenonderzoek plaats te vinden om deze verwachting te toetsen.

2.1.2 Proefsleuvenonderzoek

Het bureauonderzoek wees uit dat er een reële kans was voor archeologische contexten vanaf het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen. Deze verwachting werd getoetst tijdens het proefsleuvenonderzoek. Er werden drie proefsleuven aangelegd. Er werden echter geen sporen of vondsten uit genoemde perioden aangetroffen. Er werden enkel natuurlijke en recente antropogene sporen waargenomen. De gedocumenteerde profielen toonden aan dat voor de nivellering van het terrein de zone ter hoogte van de Geitenberg was opgehoogd, terwijl de zone ter hoogte van de Vrijevelden juist tot diep in de C-horizont was afgegraven. In laatstgenoemde zone waren daarom geen sporen meer te verwachten. Ook ter hoogte van de Geitenberg zijn geen sporen aangetroffen.

3 Impactbepaling

3.1 Beschrijving van de werken

De werkzaamheden beslaan slechts een gedeelte van het plangebied. Ze beperken zicht tot de Vrijevelden, Geitenberg en Beukeboomstraat met daarlangs liggende stoep en groenstroken. Ten zuidwesten en -oosten van de bestaande bebouwing blijft de situatie ongewijzigd (afb. 3)[2].

De werken zullen bestaan uit de aanleg van nieuwe RWA-, DWA en RDWA-leidingen met bijbehorende inspectieputten en straatkolken. Het tracé van de leiding heeft een lengte van ca. 250 m, waarbij op de meeste plaatsen twee leidingen parallel lopen. De diepte (BOK) van de buizen is aangegeven op de technische tekeningen en varieert tussen 140 en 280 cm –mv. De breedte van de sleuven varieert tussen ±130 en 150 cm (ø buis + 2 x wanddikte + 2 x 50 cm). De onderzijde van de fundering van de inspectieputten ligt 40 tot 80 cm beneden de laagste buis, afhankelijk van het type put. De straatkolken hebben een diepte van ±70 cm.
Daarnaast worden de telenetleidingen vernieuwd. Hierbij zullen de bestaande sleuven niet verder uitgediept worden, waardoor er geen bijkomende verstoringen ontstaan.
Ook wordt de openbare verlichting uitgebreid met een twintigtal lichtpunten.De sokkel van de lichtpunten is van beneden naar boven opgebouwd uit: steenslag fundering (20 cm dik), zandcement fundering (20 cm), zandcement legbed (3 cm), kalksteenstrips (10 cm). De totale dikte komt op 53 cm. De omvang is ongeveer 100 x 100 cm, afhankelijk van de diameter van de verlichtingspaal. Naar de lichtpunten toe worden sleuven getrokken voor de elektriciteitsleidingen. Deze hebben een diepte van 60 cm en zijn 30 cm breed.

Het dek van de wegen Vrijevelden, Geitenberg en Beukeboomstraat (deel) zal worden verwijderd en gedeeltelijk worden vervangen door nieuw wegdek, voetpaden en een speelveld. De nieuwe verharding heeft een dikte van ±35-55 cm en komt daarmee ongeveer overeen met de dikte van de huidige wegkoffer (ca. 40-50 cm). De aard en dikte van het legbed en de fundering varieert per locatie. De uiteindelijke hoogte van het maaiveld komt overeen met de huidige hoogte.

Ter hoogte van de Vrijevelden, Geitenberg en ten zuiden van gebouw 2/4 zullen parkzones met straatmeubilair en speeltoestellen worden aangelegd.
Hier zullen delen van het afgegraven wegdek niet vervangen worden door nieuwe verharding, maar met teelaarde worden aangevuld tot de hoogte van het huidige maaiveld.
Er zullen 3 zitbanken geplaatst worden: 2 rechte banken met een lengte van 3 en 5 m, en een ronde zitbank van ca. 5 m lang. Laatste wordt rond een boom geplaatst op een nieuwe verharding met een breedte van 140 cm en een diepte van ca. 40 cm. De banken zullen bovendien worden gefundeerd op betonsokkels tot een diepte van 67 cm.

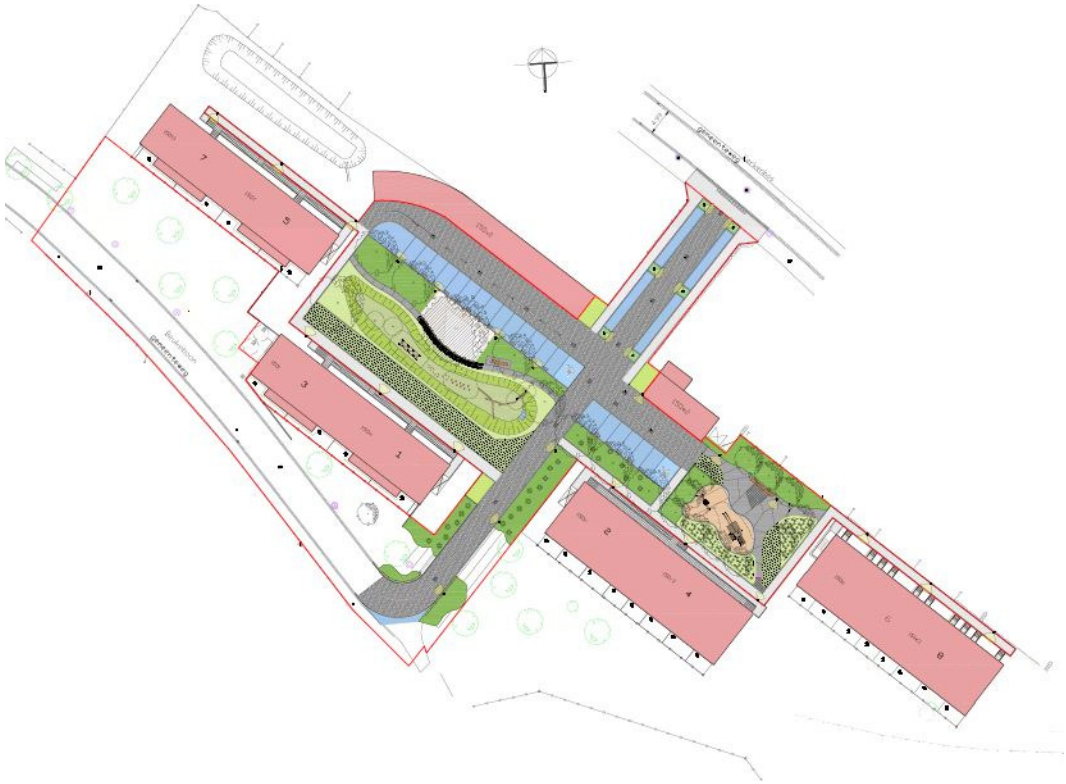
[2] Voor de uitgebreide plannen wordt verwezen naar de archeologienota (Valentijn 2018).

In de parkzones van de Vrijevelden en Geitenberg zullen 2 losse klimpalen worden geplaatst en 8 speeltoestellen met een lengte van 2,5-6,7 m en een breedte van 0,15-3,65 m. De speeltoestellen worden gefundeerd met 2 tot 9 betonsokkels. De diepte van de sokkels varieert van 35 tot 80 cm. De lengte en breedte variëren tussen de 40 en 100 cm.

De parkzones worden aangeplant met bomen, met daaronder heesters en onderbeplanting. De locatie van de beplanting is weergegeven op het presentatieplan. Het gaat om 21 bomen welke worden aangeplant in kuilen met een diameter van 150 cm en een diepte van 100 cm.
Langs de Beukeboomstraat zullen heesters en onderbeplanting aangebracht worden, ter hoogte van de bestaande nutsleidingen. Ten zuiden van gebouw 1 zal 1 boom geplant worden. Ten zuiden van gebouw 2/4 komen 5 stroken (ca. 6,5 x 1,5 m) met bolgewassen, waarvoor enkel de teelaarde gewoeld zal worden.

Tot slot, zal in de parkzone van de Vrijevelden een bekken worden aangelegd. Deze heeft een maximale diepte van 170 cm –huidige mv. In het bekken worden enkele speeltoestellen geplaatst met funderingssokkels van 80 cm diep. De maximale verstoring ter plaatse zal daarom ca. 250 cm –huidige mv worden. Het bekken heeft een oppervlak van ongeveer 300 m^2.

De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

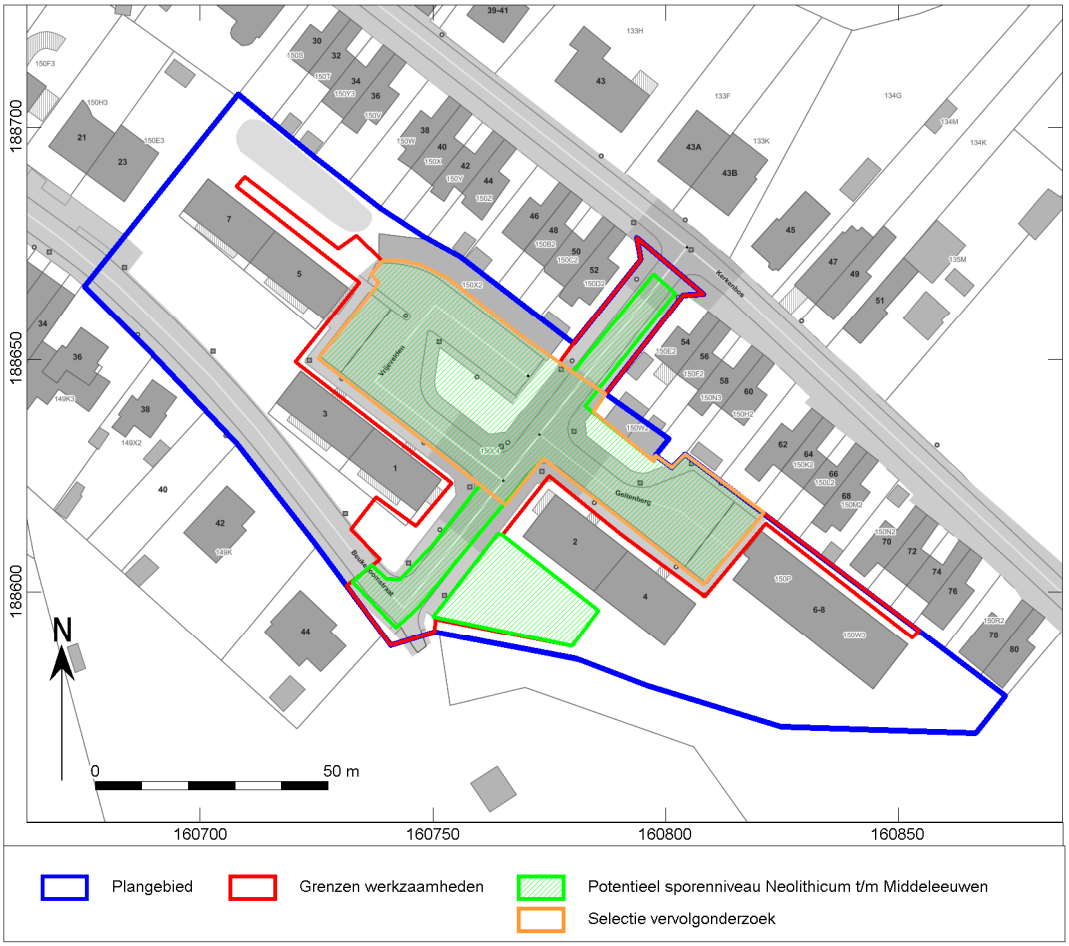
Afb. 3. Presentatieplan van de nieuwe toestand binnen het plangebied (Bron: opdrachtgever).

3.2 Afbakening van de te onderzoeken zone

Ten zuiden van de gebouwen 1 t/m 4 is de omvang van het aaneengesloten areaal – en daarmee het kennispotentieel – echter gering. Daarbij is de omvang van de geplande werken hier beperkt. Het verlies aan kennispotentieel zal daarom minimaal zijn. Het Vlaams Erfgoed Centrum bvba adviseerde daarom geen verder onderzoek in dit gedeelte van het plangebied (afb. 4).

Ter hoogte van de Vrijevelden en Geitenberg is het areaal – en daarmee het kennispotentieel – groter en zijn de geplande werken intensiever en uitgebreider. De geplande werken zouden hier een versnippering en aantasting van eventuele archeologische waarden veroorzaken en daarmee een verlies aan kennispotentieel

kunnen betekenen. Daarom adviseerde het Vlaams Erfgoed Centrum bvba verder onderzoek voor dit gedeelte van het plangebied, met uitzondering van enkele smalle delen (bijv. het noordelijk deel van de Beukeboomstraat en de paden ten noorden van de gebouwen 6 t/m 8) en de plekken waar reeds leidingen aanwezig zijn.

Afb. 4. Zones met mogelijk archeologisch erfgoed binnen de grenzen van de geplande werken.

4 Bepaling van maatregelen

Binnen de onderzochte zone werden geen archeologisch relevante sporen aangetroffen. Aangezien er naast recente antropogene verstoringen geen andere sporen aangetroffen werden in de vorm van onder andere paalsporen en of (afval)kuilen, lijkt de kans op kennisvermeerdering voor het gebied zeer beperkt. Bovendien is de zone ter hoogte van de Vrijevelden volledig vergraven, dus zijn hier zeker geen sporen meer te verwachten. Daarom adviseert het Vlaams Erfgoed Centrum de vrijgave van het terrein.

Ondanks het advies tot vrijgeven van het terreinen, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht, conform artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. De civieltechnisch uitvoerder is verplicht eventuele toevalsvondsten binnen drie dagen na ontdekking te melden bij Onroerend Erfgoed.